

**Avrupa
Birliği
Sivil
Toplum
Stratejisine
Katkı
Belgesi**

Avrupa Birliği Sivil Toplum Stratejisine Katkı

Avrupa Birliği (AB) Komisyonu AB Sivil Toplum Stratejisi hazırlık sürecinde katkı almak amacıyla 17 Haziran 2025 tarihinde kamusal bir istişare süreci başlattı. Bu doğrultuda AB Sivil Toplum Stratejisinin hazırlık sürecine katkıda bulunmaları için Sivil Toplum Örgütlerine (STÖ) ve yurttaşlara çağırıda bulundu. AB'nin daha önce hazırladığı bir sivil toplum stratejisi bulunmuyor. Dolayısıyla hazırlanacak olan AB Sivil Toplum Stratejisi bir ilki teşkil ediyor.

AB Sivil Toplum Stratejisine katkı sunmak amacıyla, AB tarafından desteklenen Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM) ve Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV) ortaklığı ile yürütölen "Örgütlenme Özgürlüğünün İzlenmesi Projesi II" kapsamında, STGM bir istişare süreci başlattı. Bu amaçla 28 Temmuz 2025'te bilgilendirme amaçlı bir webinar düzenlendi.¹ Ayrıca STÖ'lerden ve sivil inisiyatiflerden görüşleri toplamak amacıyla bir anket yayınlandı ve bu ankete 32 STÖ'den yanıt verdi. AB Sivil Toplum Stratejisine katkı sunmak amacıyla hazırlanan bu görüş raporu, STGM'nin ya da Türkiye'deki sivil toplumun genel/ortak görüşlerini yansıtmamakta, söz konusu ankete verilen cevaplara dayanmaktadır.

Aşağıda kapalı uçlu sorulara verilen cevaplar tablolar halinde sunulmuştur. Açık uçlu sorular ise belli kategoriler halinde sınıflandırılmış, cevaplardan yapılan alıntılar kullanılırken kişisel verilerin korunması amacıyla STÖ'lerin isimlerine yer verilmemiştir. Ancak katkı veren STÖ'lerin hukuki statüleri ve temel çalışma alanları hakkında bilgilere yer verilmiştir.

İlk olarak, STÖ'lerin AB'nin **yalnızca hibe sağlayıcı değil**, aynı zamanda **demokratik normların korunmasında** ve **sivil alanın güvenceye** alınmasında **etkin bir politik aktör** olması gerektiğini vurguladıkları görölmektedir. Ayrıca, kamu fonlarının şeffaflığı ve erişilebilirliğinin STÖ'lerin bağımsızlığı ve toplumsal fayda üretimi için kritik önemde olduğunun altı sıklıkla çizilmektedir.

A- Ankete Katılan STÖ'lerin Genel Profili

Ankete katılan 32 sivil toplum örgütünün hukuki statüleri incelendiğinde, 23'ünün dernek, 4'ünün vakıf ve 5'inin farklı statülerde örgütlenmiş yapılar olduğu görölmektedir. Coğrafi dağılıma bakıldığında, örgütlerin 11'i İstanbul'da, 9'u Ankara'da ve 12'si diğer illerde faaliyet göstermektedir.

B- Türkiye'de STÖ Faaliyetleri ve Karşılaşılan Zorluklar, Önlemler, Algılar

Katılımcılar Türkiye'de STÖ'lerin en fazla üç alanda katkı sağladığını düşünmektedir: temel haklar, demokrasi ve hukukun üstünlüğünün savunulması, topluluklara ve bireylere

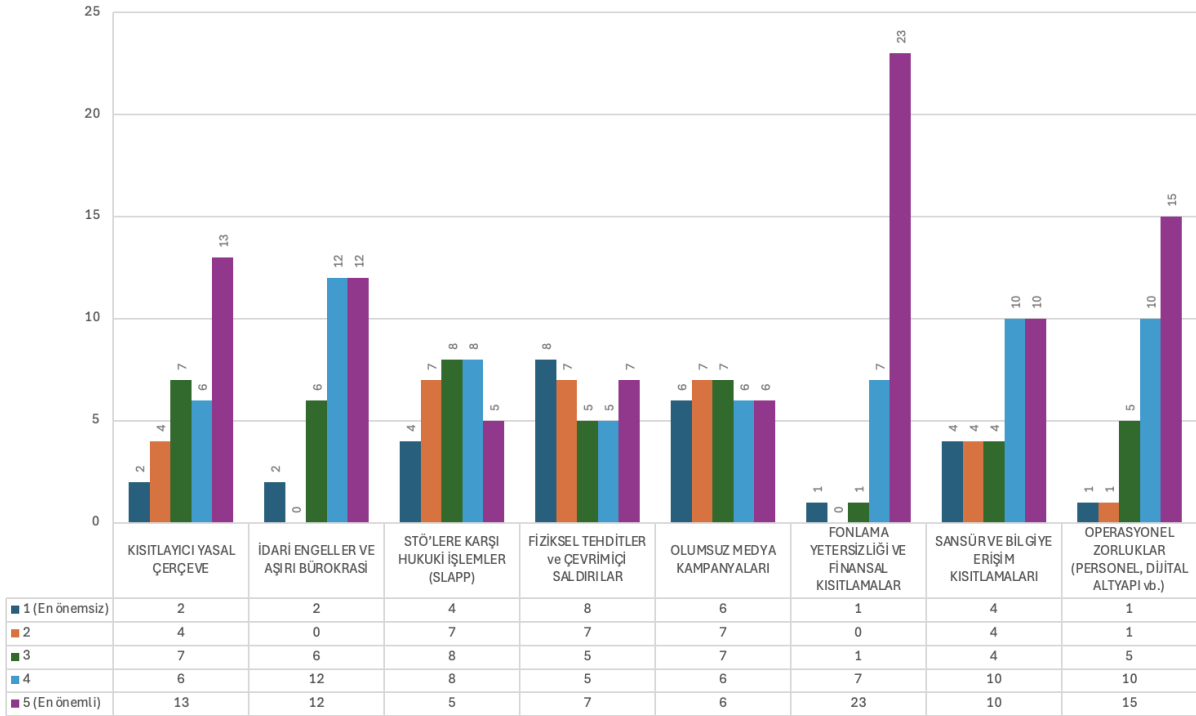
¹ AB Sivil Toplum Stratejisi Hazırlık Süreci Bilgilendirme Webinarına şu linkten ulaşabilirsiniz:
https://www.stgm.org.tr/?gad_source=1&gad_campaignid=22279800884&gbraid=0AAAAADO3AplxVLZDHP_WUxWOsINRb5bd5&gclid=CjwKCAjwq9rFBhAIEiwAGVAZPpkU1Glg7p4TGzYWSGOoV6PTJpclYRXZqox20rFqL2TZzFbl6p_0hoC-2cQAvD_BwE#

hizmet sunulması ve toplumsal farkındalık yaratmak. Bu konuları AB politikalarının uygulanmasına katkı sağlamak izlemektedir.

Katılımcılardan Türkiye’de STÖ’lerin karşılaştığı en ciddi zorlukları önem derecesine (1 en önemsiz 5 en önemli) göre sıralamaları istenmiştir. STÖ’lerden sıralamaları istenen zorluklar şu şekildedir: Kısıtlayıcı yasal çerçeve; İdari engeller ve aşırı bürokrasi; STÖ’lere karşı hukuki işlemler / Stratejik davalar (SLAPP); Fiziksel tehditler ve çevrimiçi saldırılar; Olumsuz medya kampanyaları; Fonlama yetersizliği ve finansal kısıtlamalar; Sansür ve bilgiye erişim kısıtlamaları; Operasyonel zorluklar (personel, dijital altyapı vb.). Ayrıca bir “diğer” seçeneği eklenerek katılımcılardan seçeneklerde yer almayan zorluklar varsa ifade etmeleri istenmiştir. Sunulan seçeneklerden en fazla öne çıkan “Fonlama yetersizliği ve finansal kısıtlamalar” olmuştur. Bunu “Operasyonel zorluklar (personel, dijital altyapı vb.)”, “Kısıtlayıcı yasal çerçeve” ve “İdari engeller ve aşırı bürokrasi” takip etmektedir.

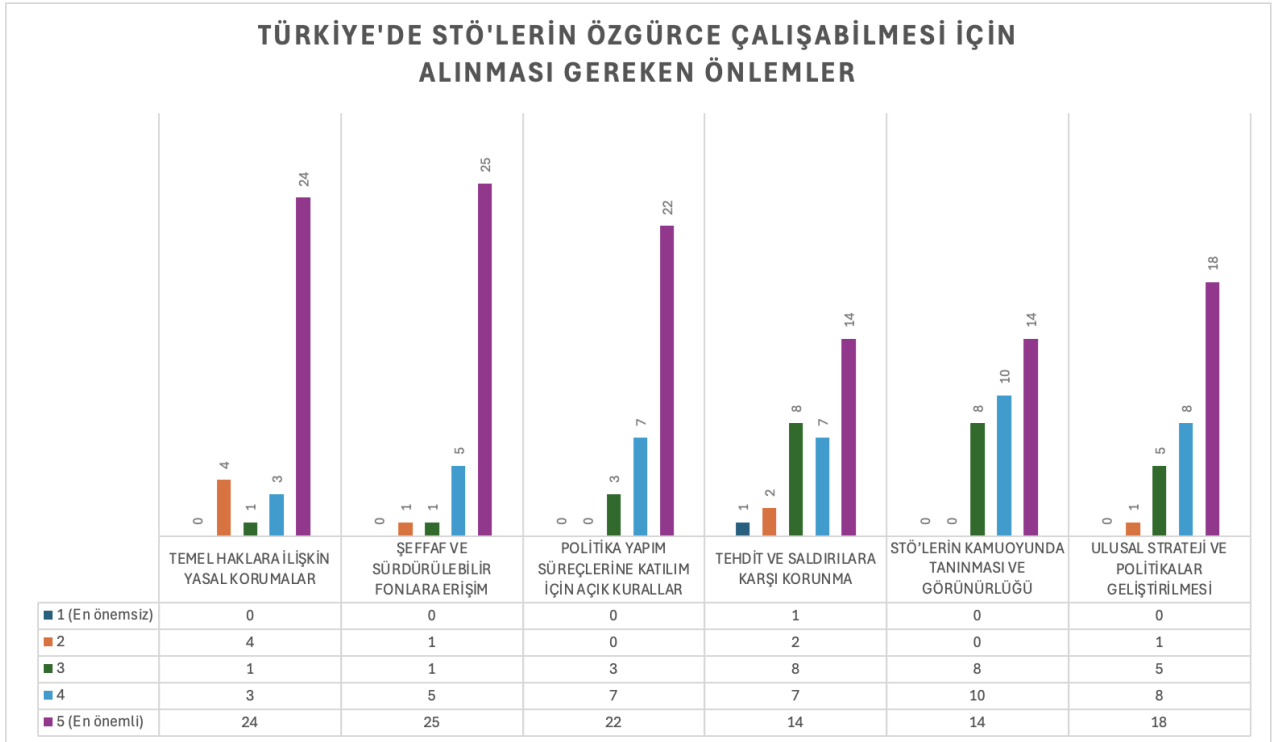
TÜRKİYE’DE STÖ’LERİN EN FAZLA KAŞILAŞTIĞI ZORLUKLAR

Diğer seçeneğinde ifade edilen görüşler ise şu şekildedir:

- İdarenin ve iktidarın kendi düşüncelerinde olmayan STÖ’lere yönelik ayrımcılığı
- Kamu idaresinde çalışanların yetersizliği ve liyakatsiz atamalar sonucu sivil toplumla işbirliği olanağı olmaması,
- STÖ’lerin çalışma alanlarında sağladıkları katkıların kamuoyunda bilinmemesi,
- STÖ’lere yönelik hukuki yaptırım tehditleri
- Sivil toplumdaki hak temelli çalışmalara toplumun ilgi düzeyindeki yetersizlik,
- Kamu idaresinin sivil topluma yönelik desteğinin yetersiz ve ayrımcı olması,
- Politik atmosfer ve hukuki koşulların yurttaşların dernek üyeliğinden uzaklaştırması

Katılımcılar Türkiye’de STÖ’lerin özgürce çalışabilmesi için alınması gereken önlemleri önem derecesine (1: en önemsiz, 5: en önemli) göre şöyle sıralamışlardır:

Katılımcı STÖ'lerin en fazla öne çıkardığı önlemler şeffaf ve sürdürülebilir fonlara erişim ve temel haklara ilişkin yasal koruma olmuştur.

Diğer seçeneğine verilen cevaplar ise şu şekildedir:

- Medya ile iş birliği ve görünürlük çalışmaları
- Engelli bireylerin kişisel farklılıkları da dikkate alınarak erişilebilirlik önlemleri
- Sivil toplum örgütleriyle işbirliği yapan kamu çalışanlarına yönelik teşvikler
- Kamu idaresinin bütün STÖ'leri eşit mesafe ilkesiyle yaklaşmasını sağlayacak düzenlemeler

C- Anket Sorularına verilen cevaplar

1- AB'ye aday ülke olarak Türkiye'de STÖ'lerin özgürce çalışabilmesi için AB'nin katkısı neler olabilir?

Bu soruya verilen cevaplardaki **ana eğilimler** dört ana eksende toplanıyor:

(1) Yasal güvencelerin yetersizliği ve temel hakların güvence altına alınması,

(2) Finansal destek ve sürdürülebilirlik,

(3) Kapasite geliştirme, diyalog ve ağlara erişim

(4) Tarafsızlık ve kapsayıcılık

Ayrıca katılımcılar, AB'nin yalnızca "hibe sağlayıcı" rolüyle sınırlı kalmaması gerektiğini, **politik baskı, reform desteği, şeffaflık ve eşitlik** gibi daha geniş bir rol üstlenmesi gerektiğini vurguluyor.

1.1. Yasal Güvencelerin Yetersizliği ve Temel Hakların Güvence Altına Alınması

Katılımcılar, STÖ'lerin güvenli ve bağımsız çalışabilmesi için **hukuki reformlara ve AB'nin siyasi rolüne** büyük önem veriyor. AB'nin yalnızca finansman sağlayan değil, aynı zamanda demokratik normların uygulanmasını izleyen ve destekleyen bir aktör olarak konumlanması gerektiğine dikkat çekiyor. Ayrıca AB'nin hak savunucularının ve STÖ çalışanlarının tehditlere karşı korunmasında aktif bir rol üstlenmesi gerektiği vurgulanıyor.

"İfade özgürlüğü, toplanma ve örgütlenme hakkını güvence altına alacak yasal reformlara destek verebilir." (Vakıf- Eğitim)

"Ulusal mevzuat ve uygulamaların evrensel normlarla uyumlaştırılması..." (Dernek- Ayrımcılıkla Mücadele)

"STÖ'lerin faaliyetlerini sınırlayan yasal ve idari engellerin kaldırılması..." (Kooperatif- Dayanışma)

"STÖ çalışanlarının tehditlere karşı korunması ve uluslararası platformlarda seslerinin duyurulması için mekanizmaların oluşturulması." (Dernek- İnsan Hakları)

"STÖ çalışanlarının güvenliklerinin sağlanması." (Dernek- Engelli Hakları)

"AB ilkeleriyle çelişen pek çok duruma karşı AB yaptırım uygulamalı veya süreci yakından takip etmeli. Yalnızca maddi destek veya mentorluk gibi süreçlerin ötesinde destekler sunulmalı. Örneğin LGBTQ alanında çalışan dernekler sansüre veya baskıya maruz kalıyor. Ancak AB, bu derneklere hibe desteği dışında hiçbir şekilde destek olmuyor." (Dernek Hayvan Hakları & Veganizm)

1.2. Finansal Destek ve Sürdürülebilirlik

Anket sonuçlarında STÖ'lerin **mali yapısının zayıf** olduğu görüşünün öne çıktığı görülüyor. Bu noktada AB fonlarının daha **erişilebilir, küçük ölçekli örgütlerin erişimini kolaylaştırıcı bir yaklaşımla ve eşitlikçi** dağıtılması beklentisi sıklıkla dile getiriliyor. Böylece yalnızca güçlü STÖ'lerin değil, yerel ve tematik çalışan küçük örgütlerin de sürdürülebilirliğine katkı sağlanacağı; böylece demokratik çoğulculuk ve sivil alanın kapsayıcılığının güçlenmesinin destekleneceği de vurgulanıyor.

"AB, Türkiye'deki STÖ'lerin özgürce çalışabilmesi için finansal destek programlarını artırmalı, özellikle küçük ve yerel STÖ'lere doğrudan erişilebilir hibe fırsatları sunmalıdır." (Topluluk - Gençlik)

"Hibelerin yerel STÖ'lere ulaşması için çaba sarf etmesi..." (Dernek - Düşünce)

"Özellikle daha küçük bütçeli projelerle STÖ'lere daha fazla maddi ve eğitim desteği sağlanması..." (Vakıf - Eğitim)

"Siyasi, bölgesel ve insani ayırım yapılmaksızın, bütün STÖ'lere eşit ve tarafsız bir şekilde yaklaşım sergilenmeli." (Dernek - Eğitim)

"STÖ'lere yönelik fonların artırılması" (Dernek-Eğitim)

"Yereldeki derneklerin güçlenmesi için erişilebilir ve kapsayıcı hibe programları geliştirebilir." (*Dernek – Gençlik*)

"Avrupa Birliği katkısı STÖ'ler için can damarıdır. Özellikle kurumsallaşma, kapasite gelişimi, finansal çalışmalar, eğitimler ve ülkemizde STÖ'lerin tespit ettiği sorunlar ve çözüm önerilerine şu ana kadar verdiği desteği daha da arttırması." (*Dernek – Engelli Hakları*)

1.3. Kapasite Geliştirme, Diyalog ve Ağlara Erişim

Katılımcılar STÖ'lerin yalnızca hibe programlarıyla değil, **kurumsal kapasite, insan kaynağı ve uluslararası ağlara erişim yoluyla** güçlendirilmesi gerektiğini vurguluyor. AB'nin eğitim, uzman desteği, diyalog platformları ve görünürlük mekanizmaları için destek sunması bekleniyor.

"İzleme, raporlama ve savunuculuk için teknik ve uzmanlık desteği sağlanması." (*Dernek Ayrımcılıkla Mücadele*)

"Yerel STÖ'lerin teknik kapasiteleri artırılmalı; Avrupa'daki kurumlarla iş birlikleri teşvik edilmeli." (*Dernek – Toplumsal Cinsiyet & Kadın*)

"Uluslararası dayanışma ve ağlara erişim sağlayarak STÖ'lerin görünürlüğünü güçlendirmek." (*Dernek – Barış Kültürel Çalışmalar*)

"Kapasite geliştirme eğitimleri ve AB-Türkiye sivil toplum diyalogunun güçlendirilmesi de STÖ'lerin bağımsızlığını ve etkinliğini arttıracaktır." (*Topluluk – Gençlik*)

"STÖ'lerin AB ağlarına ve programlarına erişimini kolaylaştırarak uluslararası iş birliği ve savunuculuk imkânlarının artırılması." (*Kooperatif Dayanışma*)

1.4. Tarafsızlık ve Kapsayıcılık

Katılımcılar, AB'nin **çifte standartlardan uzak, tarafsız ve kapsayıcı** olmasını, ayrıca **vize** konusunda olumlu bir yaklaşım göstermesini bekliyor.

"Çıkarları söz konusu olduğunda çifte standart uygulamaları yeter!" (*Dernek – Çevre*)

"Tematik alanda çalışan STÖ profesyonellerine yönelik vize muafiyeti sağlanmalı." (*Dernek – Çocuk Hakları*)

2. Türkiye'de STÖ'ler için kamu fonlarının sağlanması sizce ne kadar ve neden önemlidir?

Bu soruya verilen cevaplarda dört ana konunun öne çıktığı görülüyor:

1. Sürdürülebilirlik ve kurumsal kapasite
2. Bağımsızlık, hak temelli çalışmalara destek
3. Şeffaflık, adalet ve güven
4. Toplumsal fayda ve demokrasiye katkı

2.1. Sürdürülebilirlik ve Kurumsal Kapasite

Birçok yanıtta, kamu fonlarının STÖ'lerin uzun vadeli projeler geliştirebilmesi, kira ve personel gibi işletme masraflarını karşılayabilmesi için hayati olduğu vurgulanıyor. Küçük ve yerel örgütler için kamu fonları, kurumsallaşmayı ve profesyonelleşmeyi mümkün kılan temel kaynak olarak görülüyor. Bu destek olmadan örgütlerin kapanma riskiyle karşı karşıya kalacağı sıkça belirtiliyor.

"Ülkemizde özellikle son yıllardaki ekonomik sıkıntılar STÖ'lerin kapanmasına... neden olmaktadır. STÖ'lerin kapasitelerinin gelişimi oldukça önemlidir, bunun için kamu fonları erişilebilir olmalıdır." (Dernek- Engelli Hakları)

"Derneklerden ticari bir işletmeden alındığı gibi vergi alınıyor, ofis kiralama ve personel harcamaları gibi pek çok kalem derneklerin kısıtlı kaynaklarının büyük çoğunluğunu alıyor." (Dernek- Hayvan Hakları & Veganizm)

"Bütçe olmayınca kurumsallık da olmuyor. Zaten sürdürülebilir olması için belirli bütçeye ihtiyaç var." (Vakıf – Toplumsal Cinsiyet Eşitliği & Kadın)

"Bir projenin uygulamaya geçirebilmesi için en önemli konu finansal kaynaklara erişimdir." (İnisiyatif – Gençlik)

2.2. Bağımsızlık, hak temelli çalışmalara destek

Yanıtlardan öne çıkan diğer bir konu ise kamu fonlarının STÖ'lerin ana çalışma alanlarına ve özellikle de hak temelli çalışmalara odaklanabilmesi yönünde sağladığı fayda ile ilgilidir. Katılımcılar, kamu fonları sayesinde STÖ'lerin gelir getirici faaliyetlere odaklanmak yerine, ana çalışma alanlarına odaklanabileceğini düşünüyor. Özellikle dezavantajlı gruplar (kadınlar, çocuklar, mülteciler vb.) ile çalışan örgütlerin bağımsızlığını koruması ve toplumsal ihtiyaçlara hızlı yanıt verebilmesi için kamu fonlarının kritik olduğu vurgulanıyor.

"Sivil toplum örgütlerinin hak temelli çalışabilmesi için fon desteklerinin sağlanması elzemdir. STÖ'lerin hak temelli faaliyetlerini problemsiz bir şekilde gerçekleştirebilmesi için, finans gibi farklı problemlerle de enerji harcamaması gereklidir."(Dernek – Ayrımcılıkla Mücadele)

"Ekonomik gücü olmayan STÖ'ler gelir getirici faaliyetlere yönlenerken asıl yapmaları gereken faaliyetlerden ve dolayısıyla ilkelerinden uzaklaştırılıyorlar." (Dernek – Çevre)

"Kamu fonları, Türkiye'de STÖ'lerin bağımsızlığını ve sürdürülebilirliğini güçlendirmek için kritik önemdedir." (Dernek – İfade Özgürlüğü)

2.3. Şeffaflık, Adalet ve Güven

Birçok yanıt, kamu kurumlarınca sağlanan pek çok fon mekanizmasının şeffaflık ve eşitlik ilkeleri açısından sorunlu olduğunu; bu fonların taraflı, sınırlı veya erişilmesi zor bir şekilde dağıtıldığını belirtiyor. Katılımcılar, bağımsız değerlendirme kurulları, adil dağıtım ve daha az bürokratik süreçler talep ediyor. Şeffaf kamu fonlarının toplumsal güvenilirliği ve meşruiyeti artıracığına dikkat çekiliyor.

"Kamu fonlarının STÖ'ler için ayrılması çok önemli, ancak kamu fonlarının dağıtımını şeffaflık çerçevesinde yapılmalıdır." (Dernek – İfade özgürlüğü)

"STÖ'lerin adil ve şeffaf kamu fonlarına erişimi, demokratik katılımı ve kapsayıcı çözüm üretimini destekler." (Dernek – Toplumsal Cinsiyet Eşitliği & Kadın)

"Kamu fonları... şeffaf, adil ve erişilebilir olduğunda yerelde kurumsallaşmayı güçlendirir... ancak mevcut sistemde fonlara erişimde eşitsizlikler güvensizlik yaratmaktadır." (Dernek – Çocuk Hakları)

"Kamu fonlarından yararlanma oranı oldukça düşük... verilen desteklerde taraflı bir yapıdan geçmek zorunda kalınmaktadır." (Dernek – Eğitim)

2.4. Toplumsal Fayda ve Demokrasiye Katkı

Son olarak, kamu fonlarının yalnızca mali sürdürülebilirlik değil, aynı zamanda toplumsal fayda ve demokratik katılım açısından da önemli olduğu ifade ediliyor. Kamu desteği sayesinde STÖ'lerin yerel ihtiyaçlara uygun, kapsayıcı projeler geliştirebilmesi daha mümkün görünüyor. Kamu fonlarının aynı zamanda kamu-sivil toplum iş birliğini güçlendireceği ve demokratikleşme süreçlerini destekleyeceği vurgulanıyor. Bu yönüyle kamu fonları, sadece ekonomik değil siyasal ve sosyal bir gereklilik olarak görülüyor.

"Kamu fonları, STÖ'lerin sürdürülebilirliği ve toplumsal fayda üretme kapasitesi için hayati öneme sahiptir. Özellikle dezavantajlı gruplarla çalışan STÖ'ler için bu destek... demokratik katılımı da güçlendirir." (Topluluk – Gençlik)

"Hareketli ve aktif bir sivil toplum demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün işlerliğinin de güvencesi... kamu fonları olmaksızın sivil toplumu ayakta tutabilmek mümkün değil." (Dernek – Eğitim)

"Kamu fonları, STÖ'lerin yerel sorunlara çözüm üretme kapasitesini artırır ve bağımsızlığını güçlendirir. Şeffaf ve adil dağıtılan kamu destekleri, toplumsal katılımı teşvik eder, güven inşa eder ve demokratikleşme sürecine katkı sağlar." (Platform- Dijitalleşme)

"Türkiye'de bağışçılık da çok yaygın olmadığı için... en önemli ve birincil kaynak kamu fonları oluyor." (Vakıf – Kadın & Çocuk)

3. Türkiye'de STÖ'lerin karşılaştığı zorluklara veya iyi uygulamalara dair örnekler

Katılımcıların verdikleri cevaplardan hareketle Türkiye'de STÖ'lerin karşılaştığı zorlukların büyük ölçüde **mali kırılganlık**, **bürokratik baskılar** ve **politik güvensizlik** olduğu söylenebilir. Ancak aynı zamanda **yerel işbirlikleri**, **dayanışma kültürü** ve **uluslararası desteklerle kapasite artışı** gibi olumlu örnekler, bu zorlukların aşılabileceğini de göstermektedir. STÖ'lerin güçlenmesi için **kurumsal kapasite inşası** ve **sürdürülebilir finansman** modelleri kritik önemdedir. **Bürokratik engeller** ve **keyfi denetimler** önemli zorluklar arasında yer almaktadır. Politik kutuplaşma ve güvenlik riskleri, sivil toplumun bağımsızlığı için en büyük tehditlerden biri olmaya devam etmektedir. Buna göre yaşanan zorlukları ve iyi uygulamaları 6 başlık altında toplamak mümkündür:

1. Finansal Sürdürülebilirlik ve Fonlara Erişim Sorunları

2. Bürokratik Engeller ve Keyfi Denetimler
3. Kamu ile İlişki ve İş Birliği
4. İnsan Kaynağı ve Kurumsal Kapasite Eksikliği
5. Adalet, Güvenlik ve Politik Baskılarla İlgili Sorunlar
6. İyi Uygulamalar ve Dayanışma

3.1. Finansal Sürdürülebilirlik ve Fonlara Erişim Sorunları

Türkiye'de STÖ'lerin en yaygın ve belirleyici sorunu mali sürdürülebilirliktir. Yerel örgütler, özellikle küçük ölçekliler, kendi gelirlerini yaratma kapasitesinden yoksun oldukları için hibelere bağımlı hale gelmektedir. Bu durum hem bağımsızlıklarını zayıflatmakta hem de fon akışında yaşanan kesintilerde faaliyetlerin durmasına neden olmaktadır. Özellikle yurtdışı fonlarına bağımlılık, ABD kaynaklı fonların Ocak 2025'te kesildiğinde şiddetli bir biçimde görüldüğü gibi, STÖ'ler için ciddi bir tehdittir. Ayrıca fonlara erişim süreçlerinde yeterli bilgilendirme yapılmaması, fırsat eşitsizliğini derinleştirmektedir.

"Çoğu yerel STÖ, finansal yetersizlikler yüzünden çalışmalarını yapamıyor. Temel faaliyet alanları bile kaynak yetersizliğinden dolayı duruyor." (Dernek- İfade Özgürlüğü)

"Türkiye'de STÖ'lerin karşılaştığı güçlü bir zorluk, kaynak bulmadaki belirsizlik ve mali sürdürülebilirlik eksikliğidir; bu durum projelerin devamlılığını engeller ve bağımsızlıklarını zayıflatır." (Platform- Dijitalleşme)

"Amerika fonlarının kesilmesinden sonra ülke genelinde pek çok STÖ'nün projelerini iptal etmesi, uzmanların işine son vermesi, faaliyetlerini tamamen durdurması fonların ve sürdürülebilirliğin en önemli örneklerinden olarak sayılabilir." (Vakıf – Kadın & Çocuk)

3.2. Bürokratik Engeller ve Keyfi Denetimler

Bir diğer önemli sorun, STÖ'lerin karşılaştığı karmaşık bürokratik prosedürler ve keyfi denetimlerdir. Yerelde valilik veya kaymakamlık düzeyinde randevu alınamaması, taleplerin dikkate alınmaması, STÖ'lerin karar alma süreçlerinden dışlandığını göstermektedir. Keyfi denetimler, yalnızca faaliyetlerin yavaşlamasına değil, aynı zamanda güven ortamının zedelenmesine de neden olmaktadır.

"Türkiye'de STÖ'ler sık sık keyfi denetimler, uzun ve karmaşık bürokratik süreçler gibi zorluklarla karşılaşılıyor." (Dernek – Barış & Kültürel Çalışmalar)

"Sivil toplum örgütlerinin karşılaştığı zorluklar, insani, teknik ve finansal kaynak yetersizliğinin yanı sıra, devlet mekanizması tarafından sürekli baskı ve evrensel normlarla ve ulusal düzeyde politikalarla uyumlu olmayan gereksiz denetimler." (Dernek – Ayrımcılıkla Mücadele)

3.3. Kamu ile İlişki ve İş Birliği

Kamu-STÖ ilişkisinde yaşanan zorluklara rağmen, katılımcılar bazı olumlu örnekler de dikkat çekmektedir. Yerel yönetimlerle yapılan işbirlikleri, özellikle gençlik, kadın ve afet alanlarında etkili uygulamalar doğurmuştur. Belediyelerin lojistik destek sağlaması, mekân tahsis yapması ve koordinasyon süreçlerine STÖ'leri dahil etmesi, kamu kurumu-STÖ işbirliğinin toplumsal etkiyi artırdığını göstermektedir. Bu tür uygulamalar,

kamu kurumlarının STÖ'leri yalnızca "denetlenecek aktörler" olarak değil, aynı zamanda "ortak" olarak görmesi gerektiğine dair güçlü bir işarettir. Ancak bu iş birliği, sistematik olmaktan çok münferit ve kişisel ilişkilere bağlı görünüyor.

"STÖ'ler, özellikle küçük ve yerel olanlar, finansman yetersizliği ve bürokratik engellerle karşılaşmaktadır. Ancak, yerel yönetimlerle kurulan iş birlikleri sayesinde gençlik ve kadın alanlarında başarılı projeler yürüten STÖ'ler de vardır." (Topluluk – Gençlik)

"Depremler sonrasında sahada hızlıca hareket edebilen yerel STÖ'ler, bürokratik engeller ve izin süreçleri nedeniyle yardım ulaştırmakta zorlandı. Buna rağmen, iyi bir örnek olarak, bazı belediyeler yerel STÖ'lerle koordinasyon içinde çalışarak kaynak paylaşımı, mekân tahsisi ve lojistik destek sağlayarak etkili bir iş birliği modeli oluşturdu." (Dernek – Toplumsal Cinsiyet & Kadın)

"AB Türkiye Delegasyonu ile işbirliği ve iletişim, kapasite gelişimi ve kurumsal yapı için çok önemli." (Dernek – Uyuşturucu ile Mücadele)

3.4. İnsan Kaynağı ve Kurumsal Kapasite Eksikliği

STÖ'lerin önemli bir kısmı sınırlı insan kaynağıyla çalışmaktadır. Gönüllülüğe dayalı küçük ölçekli örgütlerde proje yönetimi, iletişim ve fon bulma konuları ciddi zorluklara yol açmaktadır. Kapasite eksikliği, örgütlerin stratejik planlama yapmasını, uzun vadeli hedefler belirlemesini ve sürdürülebilirlik sağlamasını engellemektedir. AB destekli mentorluk programlarının kapasiteyi artırıcı etkisi, bu sorunun çözümüne yönelik dış desteklerin kritik önem taşıdığını göstermektedir. Ancak kalıcı çözümler için yerel kaynak yaratma ve profesyonelleşme süreçleri desteklenmelidir.

"Spesifik bir örnek olmamakla birlikte STÖ'lerdeki insan kaynağı yetersizliği ve kapasitenin düşük olması STÖ'lerin stratejik ve etkili çalışmalarının önünde önemli bir zorluk." (Dernek – Eğitim)

"Yerelde faaliyet gösteren gençlik derneklerinin proje yazımı, kaynaklara erişim ve görünürlük konularında zorlandığı gözlemlenmektedir." (Dernek – Gençlik)

"Ancak küçük ölçekli, gönüllü temelli STÖ'ler için finansman bulma, görünürlük sağlama ve resmî kurumlarla iş birliği kurma süreçleri sınırlı kaynaklar nedeniyle zorluk yaratıyor." (İnisiyatif – Tüketim Alışkanlığı & Çevre)

3.5. Adalet, Güvenlik ve Politik Baskılarla İlgili Sorunlar

STÖ'lerin yalnızca mali ve bürokratik değil, aynı zamanda politik ve güvenlik boyutlu zorluklar yaşadığı görülmektedir. Kamu desteklerinin şeffaflıktan uzak ve politik bir yaklaşımla dağıtılması, fişlenme kaygısı, politik taraf tutma beklentileri ve "yabancı fonlu" algısı, örgütlerin hareket alanını daraltmaktadır. Özellikle dış fonlarla çalışan STÖ'lere yöneltilen "dış mihrak" söylemi hem meşruiyetlerini tartışmalı hale getirmekte hem de fiziksel güvenliklerini tehdit etmektedir. Bu durum, sivil alanın daralmasının yalnızca yapısal değil, aynı zamanda politik bir sorun olduğunu göstermektedir. STÖ'lerin bağımsız çalışabilmesi için tarafsız ve güvenli bir ortam sağlanması elzemdir.

“STÖ temsilcilerinin olası fişlenme kaygısıyla hak arama yollarını kullanamamasına neden oluyor.” (Dernek – Gençlik)

“Faaliyet yürütmek için neredeyse tüm dernekler yurtdışı kaynaklı hibelere yönelmek zorunda. Bu da bazı kitlelerde 'yurtdışı lobisi/misyoner/dış mihrak vb.' algısı yaratıyor ve bu durum dernek çalışanlarının güvenliğini tehdit edecek noktalara varabiliyor.” (Dernek – Hayvan Hakları – Veganizm)

“STÖ desteklerinde siyasi taraftarlık söz konusu olmak zorunda bırakılıyor. Siyasi erkin STÖ'ler arasında denge sağlaması gerekiyor.” (Dernek – Eğitim)

3.6. İyi Uygulamalar ve Dayanışma

Yanıtlar arasında STÖ'lerin esnekliğini ve toplumsal güven inşasındaki rolünü gösteren örnekler bulunmaktadır. Örneğin, deprem sonrası dayanışma ağlarının hızla örgütlenmesi, yerel STÖ'lerle mülteciler için aidiyet duygusunu güçlendiren projeler yürütülmesi, AB'nin teknik destek programları gibi örnekler yer almaktadır. Ayrıca, gönüllülük esasına dayanan küçük ölçekli girişimler de doğru ortaklıklarla yüksek etki yaratabilmektedir. Bu iyi uygulamalar, STÖ'lerin güçlü yönlerine işaret etmekte ve kriz anlarında kamusal boşlukları doldurma kapasitelerini görünür kılmaktadır.

“Avrupa Birliği'nin desteğiyle ile tarımsal yayım ve danışmanlık çalışmalarımız sürdürülebilir duruma geldi.” (Dernek – Çevre)

“Yerel halk yerel STÖ ile birlikte olarak mülteciler için aidiyet duygusu güçlendirdik... toplumsal barışa destek verdik farklı kültürler ortak noktalarını gördü.” (Dernek – Mülteciler)

“Türkiye'de STÖ'ler sık sık... zorluklarla karşılaşılıyor. Buna karşın, deprem sonrası dayanışma ağlarının hızla örgütlenmesi ve ihtiyaç sahiplerine doğrudan destek ulaştırması, sivil toplumun esnekliği ve toplumsal güven inşasındaki rolüne iyi bir örnek oluşturuyor.” (Dernek – Barış & Kültürel Çalışmalar)

Sonuç

Türkiye'de sivil toplum örgütleri, hukuki kısıtlamalar, mali kırılganlıklar ve politik baskılar altında faaliyet göstermektedir. Buna rağmen dayanışma pratikleri, yerel işbirlikleri ve uluslararası ağlarla yürütülen çalışmalar, sivil toplumun demokratikleşme ve toplumsal fayda üretimindeki rolünü güçlendirmektedir. AB'nin hazırlayacağı strateji, yalnızca fonlama mekanizmaları ile sınırlı kalmayıp, STÖ'lerin bağımsızlığına, güvenliğine ve kapasite artışına doğrudan katkı sunacak şekilde kurgulanmalıdır. Bu yaklaşım hem Türkiye'de hem de Avrupa genelinde demokratik alanın genişlemesine ve toplumsal katılımın artmasına katkı sağlayacaktır. Buna bağlı olarak AB Sivil Toplum Stratejisi için politika önerilerini aşağıdaki gibi toparlamak mümkün görünmektedir:

1- Yasal Çerçeve ve Koruma Mekanizmalarının Sağlanması

- AB, Türkiye'de ifade, örgütlenme ve toplanma özgürlüğünü güvence altına alacak reformların desteklenmesinde aktif rol almalı.
- STÖ çalışanlarının güvenliği için izleme ve koruma mekanizmaları kurulmalı.

2- Finansal Sürdürülebilirliğin Sağlanması

- Fon mekanizmaları küçük ve yerel STÖ'lere daha erişilebilir hale getirilmeli.
- Uzun vadeli, düşük eşikli ve şeffaf finansal destek programları hayata geçirilmeli.

3- Kapasite Geliştirme ve Ağlara Erişimin Temin Edilmesi

- STÖ'lere teknik destek, eğitim ve uzmanlık desteği sağlanmalı.
- Uluslararası dayanışma ve AB ağlarına erişim kolaylaştırılmalı.

4- Şeffaflık ve Tarafsızlığın Sağlanması

- Hem AB hem de kamu fonlarının dağıtımında şeffaflık, eşitlik ve tarafsızlık ilkeleri esas alınmalı.
- Vize kolaylıkları ve doğrudan iletişim kanalları sağlanarak STÖ'lerin uluslararası alanda görünürlüğü artırılmalı.